

Batılılar, Mimar Sinan için, Doğu'nun Mikelanj'ı diyorlar...

İslam dünyamızın ünlü camileri

Büyük usta, en anıtsal mabedlerini İstanbul ve Edirne'de gerçekleştirdi

BATILILARIN "Doğu'nun Mikelanj'ı" dedikleri Mimar Sinan, dünya mimarlık sanatında, yaptığı olağanüstü mimarlık antlarıyla "Sinan ekolünü" yarattı. 16. yüzyılın bu büyük mimarı, Selimiye ve Süleymaniye Camisi ile doruk noktasına ulaştı

GÜROL SÖZEN

HER yıl Ramazan ayı geldiğinde kentin gökyüzü mahyalarla aydınlanmaktadır. Büyük camilerin minarelerindeki ışıklarla gecenin karanlığı, yeni bir görünüm oluşturur. Sonsuza açılan bir ışıkır bu. Kırma zaman bu görünüme ayışı ya da günbatımı da karışır. Diğer kentlerin dışında İstanbul'un doğal yapısının önemi de ayrı bir tad kazandırır böyle gecelere. Gökyüzünün ve denizin lacivert rengi minarelerin, kubbe-lerin arasından sonsuzluğa uzanır gider.

Kutsallığın farkındaydılar...

Türk-İslam kültür dünyasında dini mimarinin, büyük boyutlara ulaşması da bir bakıma, böylesine bir etkinin ürünüdür. İslamiyeti Çin'den İspanya'ya değin yaygınlaştıran toplumlar ve onların yöneticileri bir mabed kutsallığının da farkındaydılar. Kendinden önceki dinlerin kutsal mekanları gibi, halkını ibadete hazırlayan mimariye, bu nedenle önem verdiler.

Orta Asya'dan, Selçuklular'dan süregelen kubbe geleneği bir gökyüzü odağı niteliğini taşıyordu. Altında yüzlerce, binlerce kişiye tutabilen bir sonsuzluk.

Bir başka açıdan, ilahiyi, ayını gök kubbe toplaması, başka sesler katmadan olan şekliyle dağıtması da kubbe mimarisini geliştirdi.

iki kubbe içiçe...

En güzel seslerden biri olan insan sesinin minarelerden ezanla birlikte geniş kitlelere duyurulması, bu kez minare yapılarını da daha boyutlu bir şekilde gündeme getirdi. Böylece iki kubbe içiçe bir güzellik yarattı. Biri doğanın kendi kubbesi olan gökyüzü. Diğeri ise usta mimarların yarattığı nakışlarla, hatla bezeli taş ve tuğla kubbe.

Gökyüzüne doğru uzanan minarelerin ana yapıya kattığı estetik düzeni de unutmayalım.

Ustalığa ustalık katmak...

Dini yapının yüzlerce yıldan beri süregelen, gelenekselleşen konumu dışında nice mimarlar yetişti. Her birinin amacı, kendinden önceki ustalığa bir başka ustalık katmaktı. Bu tutumu, imparatorluğun başındaki sultanlar da izledi. Kendi adlarını verebilecekleri bir dini yapıyla ölümsüzlüğü kazanmak istiyorlardı. Kendinden sonra da adlarının duyulması, kuşaktan kuşağa anılmasının da payı büyüktü bu istekte.

Hangi anıtsal camiyi aklımıza getirirsek getirelim, çok yönlü bir işlevle karşılaşıyoruz. İslam dünyasında cami, yalnızca bir kutsal mekan anlamını taşıyor. Medresesi, şifahanesi, sübyan mektebi, imareti, kervansarayı, tabhanesi, hamamı, kütüphanesi ve türbesiyle büyük bir yapı topluluğunu oluşturuyor her biri. Buna avlulu sebili de ekleyebiliriz. Servi, çınar ve nar ağaçlarını da...

Büyüklüğü geleneğin ürünü...

Amaç, dindar bir toplumun sağlıklı bir yaşam çevresini de gündeme getirmektir. Felsefenin, edebiyatın, müziğin dinlendirici unsuru yanında yoksulların doyurulması, eğitilmesini de amaçlıyor.

İşte bu nedenle yüzyıllar boyunca çağına ve kendinden sonraki çağlara hükmeden mimarlar, ustalar, sanatçılar yetişti. 16. yüzyılın büyük mimarı, Batılıların Doğunun Michelangelosu" dediği Mimar Sinan'ın büyüklüğü böylece bir geleneğin ürünüydü. Uzun ömrü boyunca dini yapıdan sivil yapıya değin her ürettiği eser, onun ekolü oldu.

İşlevli mimari...

Osmanlı imparatorluğu'nun üç kitaya yayıldığı topraklarda 84 cami, 51 mescit, 57 medrese ve bir sürü su yolu, köprü, saray, hamam yapmasının tek büyük nedeni onun kurduğu çok işlevli mimaridir.

Kuşkusuz bu geleneğin yan uzantıları da, çağına, yarattıklarıyla hükmeden, taş, ahşap oymacıları, nakkaşlar ve hat ustalarıdır. Süleymaniye Camisi'nin duvarları Karahisari ve onun öğrencisi Hasan Çelebi'nin hatlarıyla bezelidir.

Bezeme ustaları...

Gül, lüle, sümbül, nergis ve bahar çiçekleriyle bezeli çiniler gene 16. yüzyılda kendine özgü bir kabare kırmızı yarıtan Mercan Usta'nın eseridir. Tüm Osmanlı kentlerinde çizdikleri uygulanan nakkaş Kara Memi ise bu bahar havasını 16. yüzyılda imparatorluğun üslubu olarak geliştirdi.

Selimiye, Süleymaniye, Şehzade Mehmet, Rüstem Paşa, Sultanahmet Camii dediğimizde hep renk, çizgi ve ışığın ustalığını hatırlarız.

Diğer camiler 4. sayfamızda

Süleymaniye Camii: Yedi yılda yapıldı

Kanuni Sultan Süleyman'ın, Mimar Sinan'a yaptırdığı Süleymaniye Camii, 16. yüzyılın en önemli dini yapısıdır. 1550 tarihinde yapıma başlanan cami, 1557'de tamamlanmıştır. Cami için 60 bin 180 akçe harcanmıştır. Caminin açılış günü dönemin sultanı, Kanuni Sultan Süleyman, dini mabedi açma şerefini Mimar Sinan'a bırakmıştır.

60 dönüm üzerine

Camiyi pencereci bir avlu duvarı çevrelemekte, türbeler ve türbedar odası, arka avluda yer almaktadır. Darüşşifa, tabhane, imaret, sübyan mektebi, medresenin yanısıra, kervansaray ve bir küçük hamam da külliyesinin içinde yer alır. Süleymaniye Camii ve külliyesi yaklaşık 60 dönümlük bir araziye kap-

ıyor. Tüm yapıları çevreleyen dış avlunun on kapısı var. Bu kapılar Mera Kapısı, Eski Saray Kapısı, İmaret Kapısı, Mektep Kapısı, Çarşı Kapısı, Kubbe Kapısı, Tabhane Kapısı, Ağa Kapısı, Harem Kapısı, Hekimbaşı Kapısı adıyla anılmaktadır.

Sütunların özelliği

Kubbeyi taşıyan dört büyük ayakatan biri Babelbek, diğeri İskenderiye, üçüncüsü eski saray avlusundan, dördüncüsü ise Fatih'ten getirilmiştir. Ana kubbe yerden 53 metre yüksek ve 26 metre 50 cm. çapındadır. Avludaki kubbe geçişleri, 28 pembe granit sütunla sağlanmaktadır. Bahçede, mihrap önünde Kanuni Sultan Süleyman ve karısı Hürrem Sultan'ın türbesi yer alır.

Süzülen ışıklar: Süleymaniye Camii'nin iç mekanı doğanın tüm ışığını alır. Pencerelerden süzülen ışıklar, kapalı bir mekanda yeni bir mekan yaratır. (Fotoğraflar: Gürsel Gutan)

Selimiye Camii: Estetik ve ışık

EDIRNE Selimiye Camii, Mimar Sinan'ın görkemli yapıları içinde ön sırayı alır. 1569-1575 tarihleri arasında bir teppe üzerine yapılan cami, 43 metre 38 cm. yüksekliğinde, 31 metre 28 cm. çapındaki bir kubbeyi taşır. Yalınlığı, büyüklüğü, estetik konumu ve ışık oranlarıyla ustalığın bir simgesidir.

Çağının özellikleri...

Sinan bu camide tek bir kubbeyle hem mekanı örtmüş, hem de dış görünümüyle yalınlığı sağlamıştır. Dört köşesinde yer alan üç şerefeli minareleriyle, kentin her açısından büyük bir etki yaratmıştır.

Çağının tüm özelliklerini taşıyan Selimiye Camii, süsleme açısından da doruk noktasındadır. Mermer minberindeki geometrik oyunlar, mihrap duvarındaki çiniler, bunun en güzel kanıtıdır. Mihrap duvarı Osmanlı çini sanatının doruk noktasındaki ürünlerle bezelidir.

Mimar Sinan

Osmanlı mimarisine yön veren deha...

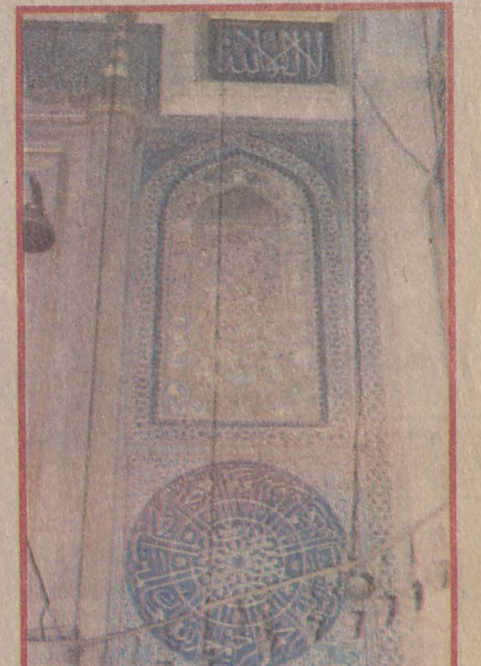
KAYSERİ'nin Ağırnas Köyü'nde doğan, doğum tarihi kesin bilinmeyen Mimar Sinan'ın ailesi ve yaşantısı hakkındaki bilgiler çağdaşı Sâi Mustafa Çelebi'nin, onun ağzından yazdıklarına, mimarbaşı olduğu dönemlerden kalan yazıtlara dayanıyor.

1538'de katıldığı Karabugdan (Moldavya) seferi sırasında Prut Irmağı üstünde yaptığı bir köprüyle dikkatleri üstüne çekti...

Mimar Sinan, Osmanlı İmparatorluğu'nun en güçlü olduğu çağda yaşamıştır. I. Süleyman (Kanuni), II. Selim ve III. Murat olmak üzere, üç padişah döneminde mimarbaşı yapılmış, imparatorluğun gücünü simgeleyen mimarlık başarılarının tasarlanıp uygulanmasında birinci derecede rol oynamıştır. Etkisi ölümden sonra da sürmüş, her dönemde saygınlığını korumuştur. Atatürk ona ait bilimsel araştırmaların başlatılmasını, onun bir heykelinin yapılmasını istemiştir. 1982'de İstanbul'daki Devlet Güzel Sanatlar Akademisi çekirdek olmak üzere, oluşturulan yeni üniversiteye de onun adı verilmiştir.

Hatla bezeli: Hat ve süsleme açısından Süleymaniye büyük önem taşır. Duvarları 16. yüzyılın büyük hattatı Karahisari ve öğrencisi Hasan Çelebi'nin hatlarıyla bezelidir.

Nesih yazısı: Duvarlarındaki istif, nesih yazının ünlü bir örneğidir. Hattat Karahisari, Sinan'ın bu büyük eserni, kendine özgü üslubuyla yazmıştır.

Sultanahmet Camii:

Yabancıların "Mavi Cami'si"

Sultanahmet Camii, Sultanahmet Meydanı'nda Ayasofya'nın hemen karşısında yer alır. Sultan I. Ahmet döneminde, Sedefkâr Mehmet Ağa'ya yaptırılmıştır. Sultan I. Ahmet adına yarışır büyüklükte bir dini yapının aynı zamanda Marmara'yı ve Boğaziçi'ni de görmesini istediği için bu yer seçilmiştir. Caminin temeli 1609 yılında atılmış ancak Sultan I. Ahmet'in ölümünden sonra 1617 yılında açılabilmiştir.

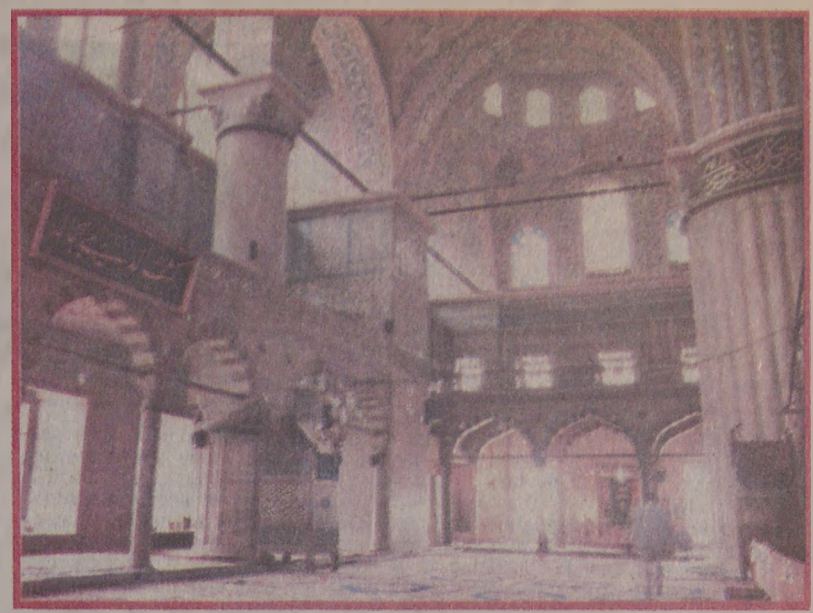
Önemli yenilikler...

Yapı topluluğu cami, hünkâr kasrı, sübyan mektepleri, medrese, arasta, darüşşifa, tabhane, imaret ve türbelerden oluşmaktadır. Sedefkâr Mehmet Ağa bu camide Sinan geleneğini sürdürmüştür. Buna karşılık iç mimaride önemli yenilikler getirmiştir. 64 x 7 m. boyutundaki ana mekânı 43 metre yüksekliğinde 33 metre 60 cm. çapındaki kubbe örtmektedir.

260 pencere...

Ayrıca kubbe, yivli ve dört büyük sütuna oturmaktadır. Camiyi 260 pencere aydınlatmaktadır. Tüm duvarlar beyaz üstüne mavi, yeşil, kırmızı, firuze ve siyah İznik çinileriyle kaplanmıştır. Sultanahmet Camii'nin süslemesinden ötürü özellikle batılılar tarafından "Mavi Cami" olarak da tanılır.

Mimar Mehmet Ağa aynı zamanda sedefkâr olduğu için dini yapının çeşitli yerlerinde sedef işçiliği özgün örneklerle kullanılmıştır. Caminin bir başka önemli özelliği ise altı minareli oluşudur. Minarelerin öndekiler iki arkadakiler üç şerefelidir.

Başka bir dünya: Sultanahmet Camii'nin 64 x 7 metre boyutlarındaki ana mekânı, içeri girenlere mavi bir dünya sunar.

İznik çinileri: 260 pencereyle aydınlatılan caminin duvar çinileriyle vitrayları, çeşitli renklerdeki İznik çinilerinden yapılmıştır.

Şehzade Camii:

İlk önemli eseri...

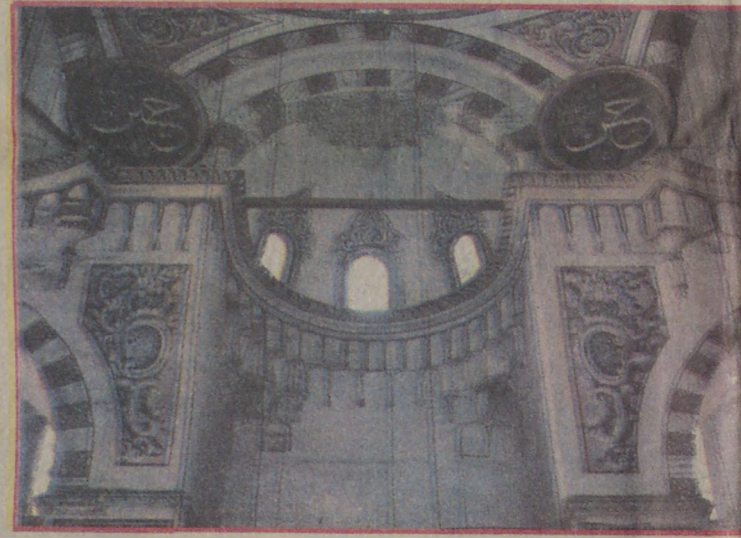
Şehzade Camii, Mimar Sinan'ın ilk önemli yapılarından biri olarak bilinmektedir. Kanuni Sultan Süleyman, bu camiyi çok sevdiği şahzadesi Mehmet için yaptırmıştır. Yapımı 1543-1548 yılları arasında beş yılda gerçekleşen Şehzade Camii, bir bakıma Mimar Sinan'ın daha sonra gerçekleştireceği Süleymaniye ve Selimiye camilerinin öncüsü olmuştur. Sinan ekolünün en önemli camisi olarak kabul edilen Şehzade Camii, çeşitli bölümlerden oluşur. Bu bölümler arasında en önemlileri, muvakkithane, sübyan mektebi, medrese ve imarettir.

İlk yapıtı: Şehzade Camii'nin özelliği, sonraki yıllarda Selimiye ve Süleymaniye gibi büyük camileri yapan Mimar Sinan'ın ilk önemli yapılarından biri olmasıdır.

Şadırvan: Caminin avlusunda yer alan şadırvan, Osmanlı mimarisinin özgün örneklerinden biri olarak kabul edilir...

Yeri önemli: Şehzade Camii, yüksek ve geniş kubbesiyle Mimar Sinan'ın eserleri arasında önemli yer tutar.

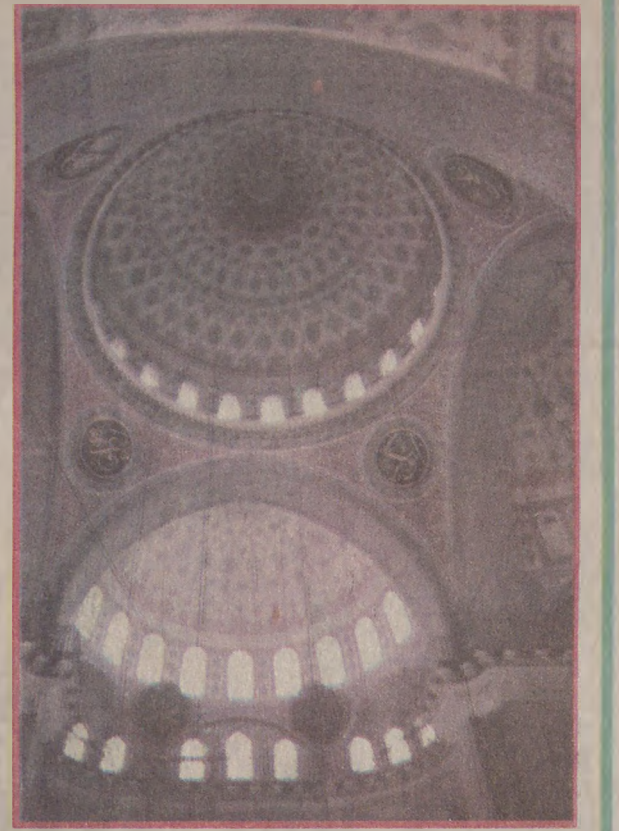
Yeni Camii:

Eminönü Meydanı: Yeni Camii denince akla önce Eminönü Meydanı ve güvercinler gelir. Caminin geniş avlusunda, binlerce güvercin yem atarlara kanat çırpır.

Vâlde Camii olarak tanınır...

Eminönü'ndeki Yeni Camii, Sultan III. Mehmet'in annesi Safiye Sultan tarafından yaptırılmak istenmiş, bu nedenle 1597'de Mimar Sinan'ın öğrencisi mimarbaşı Davut Ağa'ya çizdirilmiştir. Saltanatındaki değişimler nedeniyle, 1603 yılına kadar sürüncemede kalan bu yapının temelleri mimarbaşı Dalgıç Ağa tarafından atılmıştır.

Ne var ki yapımı gene aksayan Yeni Camii için, bu kez Sultan IV. Mehmet'in aksayan Turhan Sultan'ın girişimiyle mimarbaşı Mustafa Ağa'ya tamamlattırılmıştır. Yeni Camii, Sinan ekolünün ana çizgilerini taşır. Vâlde Camii olarak da tanınır. 17. yüzyıl Türk mimarisinin seçkin örneklerinden biridir.

Üç kez ertelendi: Caminin yapımı büyük serüvenlerle gerçekleştirilmiştir. Yapımı üç kez ertelenen cami, sonunda Mimarbaşı Mustafa Ağa tarafından bitirilmiştir.

Seçkin örnek: Valde Camii olarak da tanınan Yeni Camii, 17. yüzyıl Osmanlı sanatının seçkin örneklerindedir...

Depremler geçirdi: Fatih Camii, depremler nedeniyle birkaç kez yeniden inşa edilmiştir. Külliyesi, klasik Osmanlı mimarlığının öncüsü sayılır.

Fatih Camii:

Klasliğin öncüsü

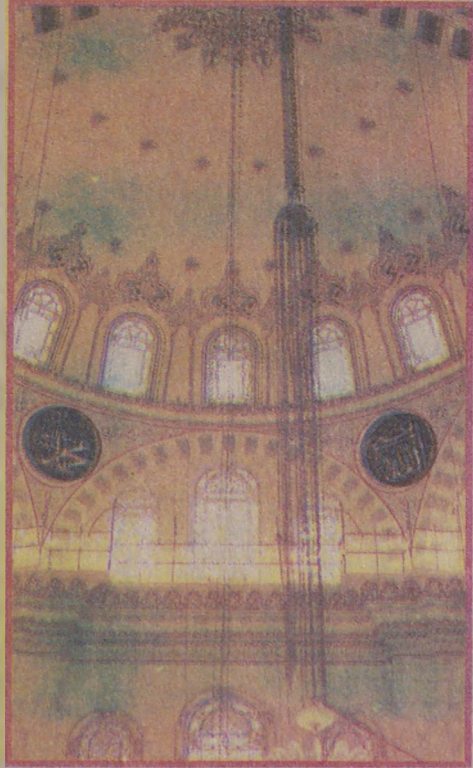
Fatih Camii, Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Yapımına 1467'de başlanmış 1475'de tamamlanmıştır. Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u aldıktan sonra, kentin imarına ağırlık verirken, bir yandan da kültürel yapılara ağırlık vermiştir.

Yeni bir kimlik...

Bu dönemde külliye mimarisinin de gelişme göstermesi, sultan adına yapılan Fatih Külliyesi'yle yeni bir kimliğe bürünmüştür. Medrese, darüşşifa, tabhane, imaret, kervansaray, sübyan mektebi, kütüphane, hamam, çarşı ve türbelerden oluşan bu külliye'nin mimarı, Sinan Ağa'dır.

Baştan yapıldı...

Cami'nin 16. yüzyılın başındaki depremde önemli bölümleri yıkılınca, yeniden ele alınmıştır. Fatih Camii'sini 1767 ve 1771 yılları arasında bu kez mimar Tahir Ağa, III. Mustafa'nın emriyle tümüyle inşa etmiştir. Çünkü bir büyük deprem daha, yerlebir etmiştir külliye'yi. Fatih Külliyesi, gerek anıtsal görünümü, gerekse yapıların estetik konumu açısından klasik Osmanlı külliyesinin öncüsü olmuştur.

Sekiz yılda: Yapımı sekiz yıl süren Fatih Camii'nin mimarı Sinan Ağa'dır.

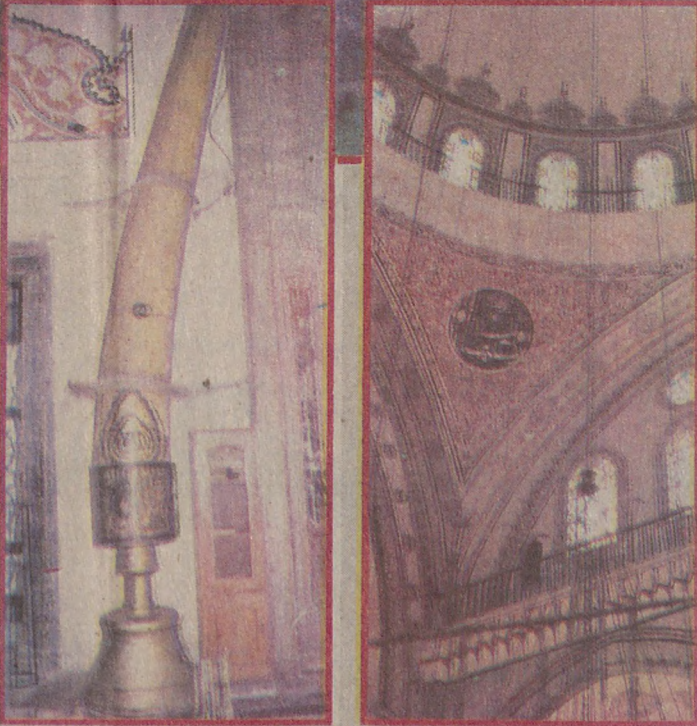
Beyazıt Camii:

Hukuk okutulurdu...

Beyazıt Camisi, Sultan II. Beyazıt döneminde Mimar Yakup Şah Bin Sultan Şah'a yaptırılmıştır. Yapımına 1501'de başlanan külliye 1506 yılında tamamlanmıştır. Cami, mektep, imaret, medrese, tabhane, kervansaray, hamam ve türbe yapılarından oluşan külliye'nin bugün kervansarayı yok.

Külliye yıkıldı...

Külliye yıkılmış ve yerine eski dışçılık okulu yapılmıştır. İmaret, günümüzde devlet kitaplığı, kervansarayın ahır bölümü de okuma salonu olarak kullanılmaktadır. Tek şerefeli iki minareten oluşan caminin medresesinde bir zamanlar hukuk okutuluyordu. Bugün ise yazı müzesidir... II. Beyazıt'ın türbesini oğlu I. Selim yaptırmıştır.

Beş yılda: İkinci Beyazıt döneminde yapılan Beyazıt Camii, beş yılda bitirilmiştir. Geniş kubbesi ve şamdanıyla ünlüdür.